

**MILLIY QADRIYAT URF-ODAT AN'ANALAR FOYDALANISHGA
YO'NALTIRILGAN INNOVATSION PEDAGOGIK JARAYONNING
MODELINI TAKOMILLASHTIRISH**

Husenova Aziza Sharipovna

Sabirova Boljon Usmon qizi

Buxoro davlat pedagogika instituti Osiyo Xalqaro Universiteti magistranti

dotsenti, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa

doktori (PhD) aziza_husenova@buxdpi.uz

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'quvchilarning ta'lim tashkilotlarida milliy qadriyat urf-odat an'analar foydalanishga yo'naltirilgan innovatsion pedagogik jarayonning modelini takomillashtirish usullari bayon qilingan.*

Kalit so'zlar: *ma'naviyat, e'tiqod, na'muna, milliy ong, milliy g'urur, kasb, san'at, milliy qadriyatlar.*

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ma'naviy saviyasini va bu sohadagi bilim, ko'nikma va malakasini shakllantirish hozirgi kunning eng dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. O'quvchilarning ma'naviy saviyasini aniqlash ham o'ziga xos bo'lgan muammo yechimini topishni talab etadi. Biz o'quvchilarning ma'naviy saviyasiga tayangan hamda, ertangi kunda jaji qalb egalarini tarbiyalaymiz. Bundan ko'zlangan maqsad milliy qadriyatlarni o'quvchilar ongiga singdirib, ularning tafakkurini boyitishdan iborat. Bundan:

1. O'quvchilarning ma'naviy yetuk shaxs qilib tarbiyalash;
2. "Barkamol avlod" dasturini amalga oshirish;
3. O'quvchilarning nazariy bilimlarini amaliyotda ishlab ko'rish;
4. Milliy qadriyatlarga oid manbalarni kompyuter xotirasiga joylashtirish va undan keng foydalanishni yo'lga qo'yish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu vazifalarni amalga oshirishda "Pedagogika va psixologiya" yo'nalishidagi o'quv rejasidagi pedagogika fanlari kesmida bilimlarga ega bo'lgan har tomonlama yetuk ustozgina

boshlang'ich sinf o'quvchilariga milliy qadriyatlarni singdirishda o'ziga xos yondashuvni amalga oshira oladi ya'ni :

1. ulug' ajdodlarimiz qoldirgan ma'naviy boyliklar;
2. xalq og'zaki ijodi – tarbiya o'chog'i;
3. urf-odatlarining tarbiyaviy ahamiyati manba sifatida ko'rib chiqildi.

Ma'naviy-axloqiy tarbiya o'quvchi-yoshlarning barkamol bo'lib shakllanishida mustahkam asosdir. Ta'lim oluvchilar ma'naviy-axloqiy tarbiyasida o'ziga xos metodlar, shakllar va vositalar mavjud bo'lib, ular ushbu sohadagi faoliyat olib borishning samarasini belgilashda metodik asos ham bo'ladi. O'quvchi-yoshlar orasida olib boriladigan ma'naviy-axloqiy tarbiyaning quyidagicha metod, shakl va vositalari bor. Ular haqida qisqacha ma'lumot beramiz:

Ma'naviy-axloqiy mavzudagi suhbatlar: O'quvchining muomala madaniyati; o'quvchining ma'naviy qiyofasiga qo'yiladigan talablar, o'quvchilarda vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish – dolzarb vazifa, ma'naviyat tushunchasi,

Vatan tuyg'usi–muqaddas tuyg'u, o'quvchining tashqi ko'rinishi va uning ichki dunyosi, kitoblar–bilim va ma'naviyat manbai, o'quvchilarda badiiy tafakkurni shakllantirish, mustaqillik nashidalari, yoshlar intellektual salohiyati – kelajak muvaffaqiyati, fidokor yoshlar qanday bo'lishi kerak?; ajdodlar merosi – ma'naviyatimiz sarchashmalari; zamonaviy urf-odatlarda madaniyat va ma'naviyat; Amir Temur yoshlar kamoloti haqida; Vatan qahramonlari va ularning jasoratlari; mustaqil O'zbekiston jahon nigohida, O'zbekistonning tashqi siyosati va uning ustivor yo'nalishlari; yuksak madaniyat va ma'naviyat – jamiyat taraqqiyotining poydevori; tarix – millat ma'naviyatining negizi kabi darslarni uyushtirish. Bunda turli fanlardan mavzularini o'tishda o'sha fanda tarbiyaga oid lavha va epizodlarni namoyish qilish amalga oshiriladi.

Ma'naviy-axloqiy tarbiyaga oid multimediali tarbiya texnologiyalari. Bunda milliy g'oyani o'rganishga tayyorlangan axborotlashtirilgan ta'lim texnologiyasi, milliy-ma'naviy qadriyatlarni o'rganishga oid «Qadriyatlar» nomli ko'makchili kompterli tizim, bunyodkor g'oyalarni o'rganishga oid «Bunyodkor»nomli axborotlashtirilgan ta'lim texnologiyasi, o'quvchilar dunyoqarashini yuksaltirishga

oid «Intellekt» nomli kompyuterli tizim, ma'naviy-axloqiy tarbiya berishni optimallashtirishga oid «Axloq» mavzusidagi axborotlashtirilgan intellektual tizim va shu kabilarga e'tibor qaratiladi. Ma'naviy-axloqiy xulq, bu boradagi hayotiy tajribalarni hosil qilishga ko'maklashuvchi metodlar:

1. Rasmiy kasbiy o'yinlar. Bunda ma'naviy-axloqiy tarbiyaga oid ma'lumotlar to'planadi va ayniqsa buyuk allomalarning faoliyati hamda qarashlari, asarlari asosidagi axloq kategoriyalari va ularning mazmun-mohiyatini ochib berishga oid o'yinlarni («Aql-zakovat», «Oltin toj», «O'yla, izla, top», «Yangi fikr», «Pedagogkim», «Tarbiyachilarmi yoki murabbiy» va shu kabilar uyushtirish.

2. Ishchanlik o'yinlari. Bunda «Aqlli odam bo'lish yaxshimi yoki dono», «Olimkimu fozil kim?» va h.k. ko'rinishdagi o'yinlar orqali o'quvchilarga axloqiy tarbiya berish amalga oshiriladi.

3. «Aqliy hujum». Bunda o'quvchilar ongida ezgulikni vaadolatni shakllantirishga oid trening darslarini tashkil etish nazarda tutiladi.

4. Fikr va g'oyalarni tizimlashtirish. Bunda fikrlar va g'oyalar kurashi asosida jaholatga qarshi kurashda ma'rifatga va ma'naviyatga tayanish lozimligi ta'kidlanadi.

5. Bahs-munozara. Bunda «Oddiy haqiqatlar», «Siz intellektual salohiyatlimisiz?», «Barkamol avlod kim?», «Komil inson kim?», «Donishmandlik qanday shaxslarga xos?» va shu kabi mavzular uyushtiriladi. Ularda o'quvchi-yoshlarning axloq kategoriyalari haqidagi tasavvurlarini kengaytirish nazarda tutiladi.

6. Musobaqa. Bunda insonning individdan shaxs darajasiga yuksalishi, aqlli odamning dono darajasigacha yuksalishi va hokazo insonning donishmand darajasigacha aqliy kamoloti bosqichlariga oid guruhlar orasidagi musobaqalar tashkil etiladi. Ulardan ko'zlangan maqsad o'quvchilar ongida ma'naviy yetuk shaxs modelini yaratishdan iborat bo'ladi.

7. Devoriy gazeta. Bunda beriladigan ma'lumotlar o'quvchi-yoshlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasiga oid materiallardan iborat bo'ladi va ular iloji boricha darslik va o'quv qo'llanmalaridagi materiallarni boyitishga qaratilgan bo'lmog'i lozim.

8. Ma'naviy-axloqiy mavzularga oid albom va jurnal tayyorlash. Bunda ma'naviyatimiz buyuk timsollarining muayyan bir kishisiga yoki bir yo'nalishdagi ulug'insonlar fikr, qarash, g'oya va ta'limotlariga asoslangan holda jurnal va albomlar tayyorlash e'tiborga olinadi.

9. Axloqiy-muammoli vaziyatlar tahlili. Bunda bunyodkor va vayronkor g'oyalarning odamga, oilaga, jamoaga va davlatga turli xil ta'sirlari to'g'risidagi muammoli vaziyatlar o'quvchilar ishtirokida tahlil etiladi va uning natijasida hosil bo'ladigan xulosalarning o'quvchilarga milliy-ma'naviy tarbiya berishdagi ahamiyati ham o'rganiladi.

Demak, xulosa qilib aytishim lozimki ma'naviy-axloqiy tarbiya metodlari va vositalari hamda ulardan maqsadga muvofiq foydalanish barkamol avlodni shakllantirishda mustahkam asoslardan biri hisoblanadi.

ADABIYOTLAR

1. Mirziyoev. SH.M. O'qituvchilar va murabbiylar kuniga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqi. 2020-yil, 30-sentabr.
2. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri. – Toshkent, Abdulla qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993.
7. A.Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. T.: O'qituvchi. 1992 y.
8. Behbudiy M. Tanlangan asarlar. -T.: "Ma'naviyat". 1997.
3. Abduraxmonov R. Talabalarni axloqiy tarbiyalashda milliy va umuminsoniy qadriyatlarning o'rni// Bitiruv malakaviy ishi. 2005-yil. 67-bet.
4. Mahkamov U. Odob-axloq saboqlari. -T.: "Fan", 1995. 84-bet.
5. Rajabova S. "Kasb - hunar kolleji o'qituvchisining kasbiy mahoratini oshirishning tashkiliy pedagogik asoslari" nomzodlik dissertatsiyasi. -T., 2004.
6. Xoshimova M.K. Axloqiy tarbiya asoslari. T., 2004. -107 b.